

temporibus adhiberi cceptæ sunt, quæ inter catholicæ tantam unitatis episcopos ultro citroque mittebantur. Electi scilicet Romani Pontifices initio statim ad catholicos patriarchas, et suppres præsules ejusmodi literas dabant, quibus præter novam electionem et ordinationem declarabant fidem suam et communionem cum iisdem, atque iis, quos illi sub se continebant. Similiter patriarchæ, ac suppres antistites mox post electionem suam istiusmodi generis literas mittebant Romam, ut sese Romanæ fidei unitos et cum ipsa communicantes ostenderent. Tria animadvertenda: hæ literæ a Romanis Pontificibus etiam ad eos mittebantur particularium ecclesiarum præsules, qui per vim et injuriam de sede dejecti in communionem sedis apostolicæ id factum improbantis permanebant. Dein quorum episcoporum ad Romanum Pontificem literæ exploratam non habebant fidei professionem, illæ neque recipiebantur, neque communionis responsio iis reddebatur. Denique quos præsules Pontifex hoc modo respuebat, negando literas communionis, ii, quamquam episcopi jam ordinati essent, ac per hoc characterem ordinis accepissent, pro legitimis episcopis a nemine agnoscebantur eorum, qui in communionem sedis apostolicæ persistebant, sed tanquam spurii et adulterini habebantur. Istiusmodi exemplum modo habemus in ultrajectinis episcopis (1). Quia progressu temporis unitas Ecclesiæ et communitio cum sede apostolica semper magis magisque convelli ccepta est, ad eandem firmandam introductum est juramentum fidelitatis: confirmatio episcoporum Pontifici reservata, aliorum jurium reservatio, usus etiam pallii, aliaque id genus, quæ ab hostibus Romanæ sedis pessimo animo ad invidiam ejusdem, et exprobandum dominatum detorquentur.

(b) Quia particulares ecclesiæ communi fundamento Ecclesiæ universalis insistunt, indeque firmitatem obtinent, nihil earum pastoribus antiquius est, quam ut secum gregem sibi subditum ad eam caritatis et communionis unitatem trahant, nihilque a suis attentari, scriptove vulgari sinant, quo ea unitas labefactatur, memores nempe juramenti in aditu sedis suæ coram universa Ecclesia solemniter præstiti; neque vero per reservationes pontificias detrahi de sua potestate credunt, quando eadem ad firmandam et profitendam unionem cum unitatis centro, proindeque ad ipsam potestatem episcopalem corroborandam perquam conducibiles sunt.

(c) Advocatorum Ecclesiæ officium, præcipuusque honor sine dubio in tuenda ejusdem unitate, omniumque membrorum cum capite ac communi centro firmanda communionem consistit. Illustria sunt exempla non tantum catholicorum principum Henrici III, Sigismundi, et his longe antiquioris Theodosii magni (2); sed etiam ethnici imperatoris Aureliani, qui, cum Paulus Samosatenus ob hæresin depositus Domino legitime surrogato ædes et ecclesiam cedere nollet, a catholicis episcopis interpellatus illi ecclesiam attribui jussit, cui *Italici christiani sacerdotes, et Romanus Pon-*

tifex scriberent (3). Quia imperator, ut Bossuetus ait, *christianorum corpus in hac (Romani Pontificis) communionem semper contineri viderat. Tam erat notorium, inquit Fleurius, etiam paganis, veræ christianæ religionis notam esse communionem cum Ecclesia Romana* (4).

(1) *Conf. comment. Febronii in retract. posit. XXVI.*

(2) *L. 1, C. de summa Trinitate.* — (3) *Euseb. L. VII, C. 30.*

(4) *T. II, L. VIII, C. 8. Adde in hanc rem epist. III, L. 7. S. Petri Damiani ad Henricum IV. Edictum Caroli M. de honoranda Apostolica sede. Harzheim L. I, p. 356.*

CAPUT IX.

Etsi Ecclesia Christi sit catholica, multi tamen in orbe terrarum sunt homines, qui in eam nunquam ingrediuntur: non pauci, qui perfide egrediuntur, aut juste ejiciuntur; quare indicandum est, quæ erga istiusmodi homines jura sint et officia Ecclesiæ.

ARGUMENTUM.

CCCLXXXIV. Membra Ecclesiæ, quæ?
CCCLXXXV. Sectariorum conventicula non sunt Ecclesiæ veri nominis.
CCCLXXXVI. Causæ dissensionis eorundem.

CCCLXXXVII. Tolerantia, ejusque gradus.
CCCLXXXVIII. Rationes tolerantia.

§. CCCLXXXIV.

ARGUMENTUM, quod proposui hoc loco, tractari non potest, nisi primo indicetur, quis ad Ecclesiam Christi re vera pertineat, ejusque membrum sit, aut contra; id, quod ex iis, quæ præmissa sunt, nunc demum satis distincte intelligi posse arbitror. Ac I. solemniter ab ipso Christo ritus est institutus, quo quis in regnum cælorum ingredi, id est, Ecclesiæ membrum evadere possit, debeatque: *nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei* (1). De illis, qui per baptismum Ecclesiam non ingressi, nec ejus potestati subjecti sunt, Paulus ait: *quid mihi de iis, qui foris sunt, judicare* (2)? II. Necessaria est

unitas fidei, eaque publica, ut Cap. VII. ostensum. III. Æque necessaria est publica unitas caritatis et communionis. Hæc quidem omnia et externa et visibilia sunt, sicut ipsa Ecclesia, nempe et cærimonia baptismi, et professio unius fidei, et communio ex usu eorundem sacramentorum, ac subjectione erga sacrum imperium. Sunt autem alia interna, nempe gratia et dona Spiritus Sancti, fides et caritas. Quapropter in Ecclesia, seu in vivo corpore Ecclesiæ alia sunt interna, alia externa, apteque a doctoribus distingui solet inter ea, quæ velut ad *corpus visibile* Ecclesiæ, et quæ ad ejus *animam invisibilem* referenda sunt. Cumque generatim Ecclesia visibilis sit, uti homo, etsi anima videri nequeat; et cum præterea ipsa visibilis Ecclesia ab optimo ac divino redemptore ad sempiternam hominum salutem sit instituta, ac instar medii ordinata ad finem; hinc fieri potest, ut prævalente salutis æternæ favore quispiam salvus fiat, quin reipsa ad visibile Ecclesiæ corpus pertineat, modo ad animam ac spiritum Ecclesiæ referri possit, ac si non re, saltem voto membrum Ecclesiæ visibilis sit. Id, contingit in catechumenis, qui *fidem* internam et *caritatem* habent: item in iis, qui ab Ecclesia per excommunicationem præcisi acta poenitentia ante decedunt, quam absolvantur. Ex his inferes:

(a) Extra Ecclesiam sunt *infideles*, qui baptismo ac fide in Christum carent; in his alii sunt gentiles, ethnici vel idololatræ; alii saraceni, alii judæi.

(b) *Hæretici publici ac manifesti*, qui suo ipsorum judicio condemnati dicuntur (3); quia pertinaci rebellione ab Ecclesia se segregant, extra quam salutem consequi minime possunt. Qui a sectariis rite baptizati, ac inter eos degentes nulla formali hæresi se segregant, pro membris veræ Ecclesiæ habendi sunt, ac si gratiam habeant, salvi fiunt, non utique vi sectæ, cujus falsitatem non agnoscunt, sed quod sacramenta, quæ apud sectarios sunt, vera Ecclesiæ sacramenta sint; quæ ut Augustinus ait, filios parit etiam per uterum ancillarum. Neque istiusmodi homines nullo externæ subjectionis ac professionis vinculo adstricti sunt Ecclesiæ. Nam sacramentum fidei, quod permanet, eos vinculo satis visibili

et externo veræ Ecclesiæ adstringit, ac subjicit; manent ergo ejus membra, quoad per hæresin, schisma vel excommunicationem esse desinant (4). Contra hæretici occulti, qui nempe fide et caritate interna destituti, eandem tamen fidem catholicam exterius profitentur, eadem tamen sacramenta participant, iisdem pastoribus subjecti sunt, pro membris Ecclesiæ, ejusdem corpori adhærentibus, sed aridis ac mortuis passim habentur; *ex nobis prodierunt*, inquit de illis S. Joannes (5), *sed non erant ex nobis*; ii nempe, qui divulgare ac publice profiteri hæresin cœperunt; erant ergo de corpore Ecclesiæ; secus ex ea prodire haud potuissent; sed non erant de anima ac spiritu Ecclesiæ.

(c) *Schismatici*, etsi veram retineant fidem, neque ad corpus Ecclesiæ pertinent, a quo se segregant, neque ad animam et spiritum; quia concordiam et pacem abrumpunt.

(d) *Excommunicati* non tolerati abscissi sunt a corpore Ecclesiæ, tenenturque expiare delictum, utque recipiantur, omnibus modis querere.

(e) Ab his omnibus segregandi sunt *fideles improbi*, ac etiam reprobi, et peccatores, qui sola amissa gratia fidem, unionemque retinent, ac sine dubio ad Ecclesiam pertinent; in qua sunt zizania præter triticum, pisces boni et mali, virgines prudentes et fatuæ.

(1) Joan. III, v. 5. — (2) I. Cor. V, v. 12. — (3) Tit. III, v. 11.
(4) Conf. §. CCCLXXX. (e. f.) — (5) I. Joan. II, v. 19.

§. CCCLXXXV. Duæ palmariæ et inconcussæ sententiæ iterum præ oculis hic habendæ sunt: I. *extra veram catholicam fidem nemo salvus esse potest* (1). Proinde neque extra veram catholicam Ecclesiam, eo, quo præc. §. explicavimus, sensu. Quia in numero articulorum fidei etiam hic est: *credo unam, sanctam, catholicam, apostolicam Ecclesiam... communionem sanctorum* (2). II. Hanc ipsam de fide et Ecclesia veritatem semper tenuit, ac tenere debet Ecclesia Romano-Catholica, atque omnes et singuli, qui ejusdem membra sunt. Inferes

(a) Omnes aliæ sectæ extra Ecclesiam Romano-Catholicam non sunt ecclesiæ veri nominis, testibus antiquis patribus (3), imo ipso Spiritu Sancto (4). Unde justa fuit imperatorum de conventiculis sectariorum indignatio, quod *ea audacter ecclesias nuncupare conentur* (5); *licet nomen christianorum sibimet imposuerint; attamen a christianorum se fide et communionem separant, Dei judicio semetipsos subdi agnoscentes* (5).

(b) Qui ex una parte veram Christi Ecclesiam, ex altera sectas; et cum Ecclesia Christi, et secum ipsis pugnantem ponit, easdemque, uti diversas gentes alteram ab altera independentes secundum principia juris gentium considerandas ait, æque impie, ac inepte sentit. Nam primo, quomodo profana infidelium conventicula cum sacrosancta divini Filii Ecclesia in comparationem venire, ac pari jure censi possunt? Sectæ vero illæ, quæ rebellionem nunquam purganda a vera Ecclesia defecerunt, nullo unquam tempore, nulla conventionem vel transactionem, nulla præscriptionem vel præsumptionem legitimæ et justæ evadere possunt, si de jure interno loquamur.

(c) Notiones de autonomia, indifferentismo, ac tolerantia in jure privato fiximus (7), multaque de vera religione inquirenda, diligenda, ac tenenda posuimus principia non perfunctorie expendenda. Illud nunc addendum, si quis palmarias hasce sententias de fide ac religione, quas hoc loco indicavimus, omnibus modis tuetur, ac prædicat, non magis *intolerantiæ*, ut vocant, accusari potest, ac apostoli, et apostolici viri, omnesque orthodoxæ Ecclesiæ patres. Qui earum veritatum prædicationi refragatur, revera orthodoxæ et catholicæ fidei prædicationi refragatur.

(1) Ex formula Tridentina professionis fidei.

(2) Ex symbolo Nicæno-Constantinop.

(3) S. Hieron. in dialog. adversus Luciferanos.

(4) Apoc. II, v. 9 et 13, III, v. 9. — (5) L. Arani 5, C. de Hæret.

(6) Nov. 109 princ. — (7) §. LXXIII.

§. CCCLXXXVI. A veritatibus, quas proposui, nemo catholicorum, vel latum unguem discedere salva salute unquam potest; nos enim, inquit S. Augustinus (1), *Apostolus ita cautus reddit, ut etiam angelum de cælo aliter nobis evangelizantem, præterquam quod accepimus, anathema debere esse præceperit.* Sed, dicunt, qui extra Ecclesiam sunt, aliter sentiunt, innocuo nempe vel inculpato errore, intellectus vitio, non pravæ voluntatis, obscuritate et difficultate rei, non animi obstinatione, educationis et præjudiciorum vi, non horrore veritatis. Ita quidem sectarios excusant, et cum generatim loquantur, ita excusant, ut eodem tempore accusent Deum, ac Dominum nostrum Jesum Christum, qui certam religionem præscripserit, certamque constituerit Ecclesiam penitus necessariam hominibus, ni æternum miseri esse velint; nec tamen qualis sit, et quibus indiciis cognosci, atque a falsis sectis

discerni ea possit religio et Ecclesia, providerit, notumque fecerit humano generi. Quid ergo? nostra primum ætate, qua obscuritas rei, et bona mens sectariorum obtenditur, hæreses, errores, ac schismata extitere? An eadem inde a principio constitutæ Ecclesiæ non vexarunt, ac turbarunt, diviseruntque Ecclesiam? Enimvero oraculum divini Spiritus: *oportet esse hæreses: necesse est venire scandala*, nullo non tempore per sæcula decem omnino et octo ita impletum novimus, noruntque ipsi, qui hodie sunt, sectarii, ut dubitandi locus esse non possit. Sed an tum quoque, cum ipso Ecclesiæ principio, et apostolorum, quique eosdem proxime secuti sunt, virorum apostolicorum ætate talia usu venirent, omnis errorum, hæresum, ac schismatum causa in obscuritatem rerum, veræque religionis discernendæ difficultatem fuit conjecta? absit, plane absit. Hoc igitur agamus, ut errorum, dissensionumque causas proferamus in medium, et honorem divini Servatoris vindicemus, in quem eo excusationum genere, si rite expendatur, culpa omnis conjicitur.

(a) Generatim de infidelibus æque, ac deficientibus a fide illud nos docent sacræ literæ: *hoc est judicium* (nempe justa condemnationis, non excusationis causa) *quia lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem: erant enim eorum mala opera* (2). *Vobis*, ajebat Paulus ad Judæos, *oportebat primum loqui verbum Dei; sed quoniam repellitis illud, et indignos vos judicatis vitæ æternæ; ecce convertimur ad gentes* (3).

(b) De iis, qui aliter docent, ac sancta Ecclesia, culpam erroris esse ait, superbiam, deliria humani ingenii, et contradicendi studium: *si quis aliter docet, et non acquiescit sanis sermonibus... superbus est, nihil sciens, languens circa quæstiones et pugnas verborum* (4).

(c) *Quam* (bonam conscientiam) *repellentes circa fidem naufragaverunt* (5). *Attendentes spiritibus... in hypocrisi loquentium mendacium, et cauteriatam habentium suam conscientiam* (6). Ita homines, quos catholicæ exhomologeseos necessitas terret, et conscientia scelerum cruciat, ejus tranquillandæ subsidium in errore quæerunt, graviore nempe malo.

(d) Alia assignatur erroris causa, ratio commodi temporalis; *docentes, quæ non oportet turpis lucri causa* (7)... *existimantium*,

quæstum esse pietatem (8). Sed si excutiamus omnes locos novæ legis, in quibus de hominibus agitur a veritate fidei, et Ecclesiæ unitate alienis, ubique deterrimis depictis coloribus videmus, tanquam homines non magis veritate, quam voluntate bona destitutos.

(e) Novi, haud parum inter sectarum primos auctores, et posteriores ipsorum sectatores interesse, eos inprimis, qui in errore quodammodo nati, certe educati sunt. Sed docet nos Augustinus, quem experientia docuerat, genuinas causas, ob quas in errore persistentes, qui istiusmodi sunt, redire ad Ecclesiam, veritatemque renuant. Primo igitur humano, ut vocant, respectu eos absterreri ait: *quam multi, quod certo scimus, jam volebant esse catholici, manifestissima veritate commoti, et offensionem suorum reverendo quoidie differebant* (9).

(f) *Quam multos non veritas, ... sed obduratæ consuetudinis grave vinculum colligabat: ut in eis compleretur divina illa sententia: verbis non emendabitur servus durus; si enim et intellexerit, non obediit.* Sola igitur errantium instructio ex mente Augustini non sufficiebat ad eos convertendos, sed opus erat duris ac severis imperantium legibus; unde addit S. Doctor: *his omnibus harum legum terror, quibus promulgandis reges serviunt Domino, profuit.*

(g) *Quam multi propterea putabant, veram Ecclesiam esse partem donati; quia eos ad cognoscendam catholicam veritatem securitas torpidos, fastidiosos, pigrosque faciebat.*

(h) *Quam multis aditum intrandi obserabant rumores maledicorum, qui nescio quid aliud nos in altare Dei ponere jactitabant.* Hoc quidem loco causa impeditæ conversionis unionisque in calumnias contra doctrinam et doctores catholicos a maledicis sparsas conjicitur. Sed quid de illis dices, qui in media catholice prædicationis luce cæcutiunt?

(i) *Quam multi nihil interesse credentes, in qua quisque parte christianus sit, ideo permanebant in parte Donati, quia ibi nati erant, et eos inde discedere, atque ad catholicam nemo transire cogebat.* Atque hæc quidem ratio ad indifferentissimum spectat, quo nihil interesse non pauci putant, cui christianorum parti adhæreant, modo christiano saltem nomine gloriari possint. Habes rationes genuinas erroris ac scissionis permanentis, quas non indulgentia errantibus exhibita, sed austeritate, feliciter submotas fuisse Augustinus scribit.

(1) *Epist. 48. ad Vincentium.* — (2) *Joan. III, v. 19.*

(3) *Act. XIII, v. 46. Add. Act. ult. 25 et Rom. X, v. 16.*

(4) *I. Tim. VI, v. 4.* — (5) *I. Tim. I, v. 19.* — (6) *Ib. IV, v. 1, 2.*

(7) *Tit. I, v. 11.* — (8) *I. Tim. VI, v. 5.*

(9) *Cit. epist. 48. ad Vincent.*

CCCLXXXVII. Expositis dissensionum causis genui-

nis, duo mihi breviter evolvenda esse video, nempe quales *gradus* insint vel inesse possint in tolerandis infidelibus vel sectariis, qui ab Ecclesia defecerunt: dein cujusmodi sint *rationes* illæ, quas scriptores nonnulli ætatis nostræ, tolerantia seu ipsorum potius sectariorum patroni et advocati in medium proferunt, atque exaggerant. Ac *tolerare* quidquam vi notionis aliud non est, quam ferre, ac permittere, ut sit, quod malleus non esse; cum idem mutare, aut tollere integrum nobis haud sit, aut non expedire videatur. Qui binas illas, quas præposui, veritates tenet animo: *nemo extra veram catholicam fidem salvus esse potest: idque ipsum prædicandum est in vera Christi Ecclesia;* qui, inquam, hasce immutabiles veritates firmissime, ut par est, tenet animo, ac profitetur ore, quique gravissima naturalis et christianæ legis officia hominis erga hominem cordi habet; nihil non aget, tentabitque, ut, qua potest, via ac ratione ad veram fidem, et Ecclesiam Christi alios pertrahat, errantesque a sempiterna retrahat miseria. Igitur ægre feret animo, si errantes videt, suumque in exitium ruentes; et si vere eosdem amat, nullum seu lene seu asperum intentatum relinquet remedium, quo miseris, cæcisque hominibus opituletur; neque illos tolerabit omnino, nisi insuperabili cogente necessitate, præsertim cum a morbidis ovibus etiam sano gregi periculum impendere, erroresque religionis instar cancri serpere divino oraculo didicerit. Ea vero incumbente tristi necessitate, *quatenus* tolerare debeat, diligenter expendet; insunt enim in tolerando istiusmodi fere gradus.

(a) Cultum idolorum ac dæmonum et mahumedanam superstitionem, Christiano nomini infensissimam certo non feret quisquam christianorum principum in ditone sua. Cur judæi tanquam mancipia christianorum tolerentur, probabilis ea est ratio visa non modo principibus, sed ipsi etiam Ecclesiæ, eoquod a vilibus hisce ejectionis nihil periculi Ecclesiæ vel reipublicæ metuendum sit; iidemque de impletis vaticiniis veteris testamenti irrefragabile testimonium ipsa sua calamitate ac cæcitate præbeant; ac præterea, ut

S. Augustinus inquit (1), *tanquam capsarii nostri nobis serviant; quia per eorum codices alios infideles convincimus*. Multa tamen tum sacra tum politica potestate caventur, ne quid injuriæ ac detrimenti sacrosancta religio et publica securitas a superstitione judaica capiat (2).

(b) Communicatio hominum inter homines aut res sacras ac divinas respicit, aut politicas, aut familiarem vitæ consuetudinem. Cujusvis genera modique sunt varii: ac uti tolerantia ad plura et majora, vel pauciora levioraque se exporrigit, ita gradus habet.

(c) Quæri potest, quæ præ ceteris sectis a vera religione alienis tolerari debeant; non sunt eæ ejusdem formæ et instituti; ac fieri potest, ut ob placita sua, principiaque, quæ fovet, altera præ altera majorem reipublicæ aut Ecclesiæ perniciem, vel periculum creare queat. Illud tamen vir prudens animadvertet, rationes eas, quas tolerantia patroni jactitare solent, fere tales esse, ut, si quid valent, omnis sectarum colluvies citra discrimen admitti debeat.

(d) Sine dubio aliter sentiendum de infidelibus vel acatholicis subditis, qui ante existunt in ditione, quam princeps christianus capit; aliter de introducendis iisdem in regionem veræ fidei penitus addictam; quæ *superinductio falsarum sectarum* foret; sane non perinde est seminare zizania, et forte prognata, in agro tolerare, vel non evellere; eoquod vel dignosci nequeant a tritico, vel cum isti sint implicata, sine periculo ipsius tritici evelli non possint.

(e) Non perinde est, patienter ferre lapsos, hærentesque in errore; et stantibus in vera fide liberam labendi ac desciscendi a vera fide copiam ac facultatem dare, salvis juribus ac rebus, quibus antea gaudebant.

(f) Qui, ut in ditione degant sectarii, tolerat, non continuo permittit, ut publice exerceant religionem falsam, ut fana construant, errorum magistros habeant, publice sectam doceant, libros imprimant, conventicula cogant, sepultura publica gaudeant.

(g) Nec, si tolerantur, protinus orthodoxis exæquari censendi sunt juribus et favoribus civilibus; nec ad munera et dignitates reipublicæ, et gerendos magistratus, capiendas hereditates existimari habiles debent.

(h) Singularem mentionem meretur promotio academica ad literarios gradus vel ad licentiam docendi, utrum ea in academiis et universitatibus catholicis, hominibus acatholicis, quibus politica tolerantia indulta est, pariter indulgeri possit. De Cancellario universitatis Tubingensis Ulenbergerus in vita Melanchtonis ad a. 1536. proindeque ante synodum Tridentinam ita narrat: Paulo postquam Tubinga discessit (Melanchton), exorta fuit inter Cancellarium universitatis præpositum Tubingensem, et professores facultatum gravis controversia de titulis vel gradibus honorum academicis, qui, nisi per Cancellarium, vel quemdam ab ipso constitutum non possunt cuiquam in facultatibus decerni. Nam quia plerique defece-

rant a religione catholica, et veterem docendi formam ad arbitrium Melanchtonis immutaverant, Cancellarius potestatem conferendi gradus academicos professoribus concedere recusavit: imo cum urgeretur, indignabundus e civitate discessit. Postmodum hujus rei gratia præcipui quidam ex academiæ professoribus ad eum missi fuerunt; quamquam id frustra fuit; cum ipse persisteret in proposito, nec se pateretur, a sententia dimoveri. Ajebat, discessum esse ab obedientia Romanæ sedis, et a fide catholica, unaque ab ordine docendi tradito per manus a majoribus, et privilegiis pontificiis confirmato. Itaque jura, privilegia atque immunitates a Pontificibus concessas ad ipsos non pertinere; nec se promovendi facultatem illis concedere, nisi consulto prius Pontifice, ne hanc ipsorum defectionem probare videatur (3). Similis prope lis in Viennensi universitate extitit inter Cancellarium universitatis, et rectorem, ipsamque universitatem; is enim, nisi probatos a se de fide ac religione, ad gradus academicos promoveri minime permittebat; unde in causam judicalem de juribus Cancellarii implicatus est. De qua re typis impressum habeo *consilium super juribus et præeminentia Cancellariatus studii alicujus generalis, pro reverendo patre et Domino Paulo de Oberstain præposito Vienn. et ejusdem studii Cancellario. MDXXX*. Consilium illud confectum est a decano, atque utriusque juris doctoris inclytæ facultatis juridicæ generalis studii Ingolstadiensis, subscriptumque fuit a Joan. Eckio theologo inquisitore, qui quidem inter alia ita scribit: *o utinam hoc tempore omnes doctores examinarentur, præsertim in theologia... Cancellarii universitatum debent esse vigiles hoc tempore, ut schismate vel hæresi infectos ad dignitates, et doctoratus non admittant* (4). Denique non prætereunda est hoc loco constitutio Pii IV in qua forma professionis fidei catholicæ præscribitur; prohibenturque scholares promoveri ad aliquem gradum sine prævio processu, vel debita informatione, atque emissa ea professione: nec superioribus aliter quemquam promoveri permittitur, sub pœnis ibidem expressis: promotiones aliter factæ irritæ censentur (5).

(1) S. Augustin. super Psalm. 40.

(2) Videantur constitutiones 117. Tom. I, v. 28 et 38. Tom. II, bullar. Benedicti XIV.

(3) Ulenberger in vita Melanchtonis. C. XI, n. IV.

(4) Istuc consilium, si recentibus edatur typis, magno incremento, ornametumque erit novæ scriptorum de Tolerantia bibliothecæ.

(5) Constit. 88. Pii IV.

§. CCCLXXXVIII. Rationum quarundam momenta nunc ponderanda sunt, quibus tolerantia præcones, scriptoresque hodierni non pauci illudunt hominibus imperitis, bonæque mentis; neque enim omnes catho-

licos viros ita stupidos debent fingere , ut ; quorsum evadere tentent , aut quo animo erga sacrosanctam religionem , atque unitatem , ac unitatis centrum sint affecti , non persentiscant , seseque fallacibus verbis decipi facile patiantur. *Frustra jacitur rete ante oculos pennatorum* , inquit divinus Spiritus (1).

(a) *Totum , quod hæretici ac schismatici peccant , errori intellectus , non pravitati voluntatis tribuunt : porro intellectus , inquitur , cogi non potest.* Confer inprimis dicta §. penult. Dein ita quidem omnem hæresum ac schismatum facem debebunt tolerare. Ignorant ergo , in iis , quæ obscura , quæque supra rationem sunt , ab imperio voluntatis pendere intellectus assensum ? Ignorant , fidem meritoriam esse , proindeque subjectam libertati ? Anne illud non expenderunt : *in captivitate redigi debere omnem intellectum in obsequium Christi* (2) ? Dicentne , Paulum quoque tyrannidem ac dominatum exercuisse in mentes fidelium , cum ista scriberet , adderetque : *in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam.* Atqui instituta a Deo sacra potestate , concessoque divinitus jure cum infallibili auctoritate declarandi , proponendique divinam revelationem , non modo fieri potest , sed necesse est , ut in captivitate sese redigat omnis intellectus , et divinæ revelationi ab Ecclesia propositæ se subjiciat , præstito assensu interno , eoque immoto.

(a) *Caritatem dein commemorant , quæ alterum alterius onera portare jubet , veniamque erratorum et dare et petere.* In hunc igitur modum cogitant : pro certissimo et indubitato habemus , si in ista secta , scissioneque obdormiscat frater , æternum miser futurus est ; sed cum ille somnum suum amet , caritas jubet , ne quid molestiæ ipsi inferam , sed magis æternum perire sinam. Ac videtur mihi id caritatis genus non absimile illi , quod meretricibus exhibetur , inuito aut certe non abrupto turpi commercio , ne forte contristentur. Quantam hæc caritas injuriam infert castissimæ Christi sponsæ , Ecclesiæ , cui fœdissimæ meretriculæ associantur ? Tantumne valebit hæc caritas , ut tutos reddat pastores contra exprobrationem divini judicis : *quod infirmum fuit , non consolidastis , et quod ægrotum , non sanastis , et quod confractum est , non alligastis , et quod abjectum est , non reduxistis , et quod perierat , non quæstistis* (3). Caritatis istius umbræ etiam *pacis* vocabulum jungunt , quasi fessi pugnando , cum nunquam arma strinxerint pro tuenda religione , ac Dei causa. *Melius et optabilius est egregium bellum* , (inquit Gregorius Nazianzenus) *pace impia et a Deo distrahente.*

(c) *Ajunt , viros esse honestos , ac bonos , qui alieni sunt a catholica professione.* Idem Bossueto jam dudum objecere protestantes , quibus ille respondit , eam probitatem tantis encomiis eve-

tam , cui submitio erga Ecclesiam non jungitur comes , re ipsa aliud non esse , quam subtilem et periculosam hypocrisin ; *cur* , inquit , *non etiam hoc pertineat ad doctrinam morum , atque ad partem cultus divini , si quis captivet intellectum reverentiæ causa erga mysteria humanæ menti incomprehensibilia ; cum hæc captivatio sacrificium quoddam sit , humanæ naturæ non parum difficile , et valde perfectum ? Et cur ea captivatio non referri mereatur ad actus practicos caritatis , si quis veros christianos reducere studeat ad unam fidem , exhibendo obedientiam erga Ecclesiam eandem , et extinguendo dissensiones , inimicitias , amaritiam , et alia mala hujus naturæ , inter quæ D. Paulus etiam numerat hæreses et sectas , tanquam fontes perpetuos divisionum , quas Spiritus Jesu Christi vult extinguere ? Hoc tamen ipsissimum est , quod ejusmodi christiani , qui dicuntur perfecti , parum curant ; solum enim loquuntur de modo bene vivendi ; ac si modus bene credendi non esset fundamentum bonæ vitæ* (4). Addam locum epistolæ catholicorum episcoporum et concilio Cirtensi , cui S. Augustinus interfuit , ad donatistas : *quisquis* , inquiunt patres , *ab hac catholica Ecclesia fuerit separatus , quantumlibet laudabiliter se vivere existimet , hoc solo scelere , quod a Christi unitate disjunctus est , non habebit vitam , sed ira Dei manet super eum* (5).

(d) *Necessitatem tolerandi sectas falsas non raro oggerunt.* Non loquor de pactis publicis , quæ quidem sancte servanda esse , ex iis intelligitur principiis , quæ in jure publico , gentiumque a me stabilita sunt. Si qua necessitas ipsam religionem respicit , omnino justa est tolerantiae causa , ne scilicet eradicatis zizaniis ipsum quoque triticum in discrimen adducatur ; vel quia istud , ut in primis germinibus accidit , satis discerni ab illis haud potest , vel quia alterum alteri valde implicatum , atque innexum est (6).

(1) *Prov. I. v. 17. — (2) II. Cor. X. v. 5. — (3) Ezech. XXXIV. v. 4.*

(4) *Vid. instruct. pastoral. de turbis Gallicæ , N. 185.*

(5) *S. Augustin. epist. 152. non. longe a principio.*

(6) *De exemplis VV. Imperatorum vid. eundem S. Augustinum epist. 166. atque iis , quæ de Juliano imp. narrat. Adde Ammianum L. 21 , prope init. et lib. 22.*